

Gedragsprotocol Kanjer

IKC Het Veer
Rottumstraat 85
6922 EX Duiven

Oktober 2024

Inhoudsopgave

Inleiding	3
Onze visie op emotionele ontwikkeling	3
Doel van het gedragsprotocol	4
De uitgangsunten	4
Wat doen we preventief en hoe doen we dat?	5
Het gaat mis als je niet doet als jezelf	7
Smileyposter	7
Motor en Benzine: Alles wat aandacht krijgt, groeit.....	9
Wat doen we als het mis gaat en hoe doen we dat?	10
De rol van leerkrachten, ouders en directie bij grensoverschrijdend gedrag.....	13
Protocol schorsing en verwijdering stichting LiemersNovum	17
Hoe volgen wij uw kind op het gebied van sociale competentie?	17
KanVas: ons leerlingvolgsysteem	18
Anti-pest beleid	19
Bijlage 1	21
Bijlage 2	22

Inleiding

Op IKC Het Veer vinden wij de sociaal-emotionele ontwikkeling van kinderen net zo belangrijk als de cognitieve ontwikkeling (het leren). Wanneer een kind zich prettig en veilig voelt op school, zal het beter tot leren komen. De schoolomgeving is daarbij erg belangrijk voor kinderen. De omgeving moet veilig genoeg zijn, zodat iedereen zichzelf kan en durft te zijn en dat iedereen de mogelijkheid krijgt om te leren, zonder dat het gepest of uitgelachen wordt.

Op onze school gebruiken we van de methode “Kanjertraining” om de sociale emotionele ontwikkeling te begeleiden en te volgen. Het belangrijkste doel van de Kanjertraining is dat een kind positief over zichzelf en de ander leert denken. Hierdoor heeft het kind minder last van sociale stress. Ook op langere termijn is dit effect merkbaar. Het blijkt dat kinderen na het volgen van de Kanjertraining zich beter kunnen concentreren op school en betere leerresultaten behalen.

Doelstelling van de Kanjertraining methode is dat:

- De leerkracht wordt gerespecteerd
- Pestgedrag hanteerbaar wordt
- Leerlingen zichzelf durven zijn
- Leerlingen zich veilig voelen
- Leerlingen zich betrokken voelen bij elkaar
- Leerlingen hun gevoelens onder woorden kunnen brengen
- Leerlingen meer zelfvertrouwen krijgen

In dit gedragsprotocol geven wij onze visie weer op de sociaal emotionele ontwikkeling. Hoe wij hier vorm aan geven binnen ons onderwijs en hoe wij omgaan met (on)gewenst gedrag. Ons doel hierbij is dat: “Alle kinderen zich in hun basisschoolperiode veilig moeten voelen, zodat zij zich optimaal kunnen ontwikkelen”. We werken preventief aan een fijn leer- en leefklimaat. Door regels en afspraken zichtbaar te maken kunnen kinderen en volwassenen, als er zich ongewenste situaties voordoen, elkaar aanspreken op deze regels en afspraken. Door elkaar te steunen en wederzijds respect te tonen stellen we alle kinderen in de gelegenheid om met veel plezier naar school te gaan.

Dit protocol is geformuleerd vanuit de wij-vorm van school en ouders. U vindt in dit document de onderdelen: Doelen, De uitgangspunten, Wat doen we preventief en hoe doen we dat en Wat doen we als het mis gaat en hoe doen we dat?

Onze visie op emotionele ontwikkeling

Als IKC Het Veer staan we samen sterk om kinderen in een veilige omgeving te inspireren tot leren met plezier. We willen preventief werken aan een fijn leer- en leefklimaat. Onze activiteiten richten zich op het aanbieden van kwalitatief goed en passend onderwijs in een sfeer van wederzijds respect, waardering en verdraagzaamheid.

Door middel van onderstaande kernwaarden willen wij voldoen aan de basisbehoeften van het kind (relatie, autonomie en competentie) en ons motto: “IKC Het Veer is een school waar KANJERS op weg zijn naar hun eigen toekomst!”, daadwerkelijk vormgeven. Wij vinden het belangrijk dat de kinderen zich veilig en thuis voelen op onze school. Zo ontwikkelen de kinderen zelfvertrouwen, een eigen mening en leren ze verantwoordelijk te zijn voor hun eigen handelen. In ons onderwijs zijn wij erop gericht om op een speelse en kindgerichte manier de sociale vaardigheden van onze leerlingen te

bevorderen. Onze leerkrachten hebben een professionele houding en zijn geschoold in de Kanjertraining.

Doel van het gedragsprotocol

Een positief, veilig en ordelijk klimaat op school en in de klas is een belangrijke voorwaarde voor sociaal en cognitief leren. Door elkaar te steunen en wederzijds respect te tonen, stellen we alle kinderen in de gelegenheid om met veel plezier naar school te gaan!

We doen dat door regels en afspraken zichtbaar te maken voor kinderen en volwassenen zodat als er zich ongewenste situaties voordoen, zij elkaar kunnen aanspreken op deze regels en afspraken.

- Leerlingen voelen zich veilig op school (sociaal, psychisch en fysiek)
- Leerlingen, leerkrachten, directie, kanjer-/anti-pestcoördinator en ouders weten wat ze kunnen doen ter preventie van onveilige situaties en hoe ze kunnen handelen als het toch onveilig wordt.

Ouders en leerkrachten moeten alert zijn op de manier waarop kinderen met elkaar omgaan en duidelijk stelling nemen wanneer bepaalde gedragingen grenzen overschrijden. Door het nemen van allerlei preventieve maatregelen proberen we zoveel mogelijk problemen te voorkomen.

De uitgangspunten

School is bedoeld om te leren. Dit kan alleen als leerlingen zich veilig voelen op school. De visie en levenshouding van de Kanjertraining vormen het uitgangspunt van ons veiligheidsbeleid. We hebben een duidelijke visie op hoe we met elkaar omgaan en willen graag samen met ouders en kinderen zorgen voor een veilige school.

1. We willen te vertrouwen zijn

De meeste mensen willen te vertrouwen zijn. Op die manier willen we gezien, gehoord en begrepen worden. We gaan daarom uit van elkaars goede bedoelingen en kijken met vertrouwen naar elkaar en de kinderen. Ons uitgangspunt is daarbij dat je jezelf mag zijn. Doe je niet anders voor dan wie je werkelijk bent, zoals je bent is het goed. En daarmee ben je te vertrouwen.

2. Wij, leerkrachten en ouders, zijn samen het gezag van het fatsoen

We zijn gezamenlijk verantwoordelijk voor de opvoeding van de kinderen. Een goede opvoeding richt zich op fundamentele menselijke waarden zoals: liefde, vertrouwen, mededogen, toewijding, verantwoordelijkheid en betrokkenheid in de breedste zin van het woord.

Daarom moeten wij, ouders en leerkrachten, duidelijke leiders zijn voor kinderen: wij vertegenwoordigen het gezag van het fatsoen. We laten ons daarbij niet bepalen door negatieve gevoelens zoals angst, onmacht en ergernis. We zorgen voor een veilige sfeer door grensoverschrijdend gedrag op een nette manier zorgvuldig aan te pakken. Daarin werken we samen met elkaar.

3. We geven het goede voorbeeld

De kinderen voelen zich veilig als wij het goede voorbeeld geven:

- We gaan respectvol met elkaar om.
- We spreken respectvol over elkaar en de kinderen, ook op sociale media
- Indien zich een probleem voor doet of als we ons zorgen maken, dan overleggen we met elkaar. We zoeken een oplossing die goed is voor alle betrokkenen en die recht doet aan de situatie.

Wat doen we preventief en hoe doen we dat?

Inhoud Kanjertraining

We bespreken en oefenen met gedrag door middel van de volgende materialen. Deze zijn van toepassing op de kinderen, maar net zo goed op ons als volwassenen. Omdat kinderen gedrag van ons nadoen, is het van belang dat wij (ouders en het team) het goede voorbeeld geven.

De petten

Om in gesprek te gaan over gedrag maken we vanuit de Kanjertraining gebruik van petjes met vier verschillende kleuren. Wanneer zich een probleem of stressvolle situatie voordoet hebben we een keuze om verschillend te reageren. We maken kinderen bewust van hun gedrag en oefenen met nieuw gedrag. Kinderen kunnen zo leren kiezen voor gedrag dat bij hen past en dat prettig is voor henzelf en de ander.

<p>Wanneer je doet als een kanjer, of als de witte pet, dan doe je als jezelf, je bent te vertrouwen en durft ook anderen te vertrouwen. Je toont respect voor jezelf en de ander. Jezelf zijn betekent ook: vervul de rol die bij je past. Dus moeder: wees moeder. Leerkracht: wees leerkracht. Je bent geen vriendje van het kind. En laat het kind ook kind zijn.</p> <p>Als we allemaal als onszelf doen, vanuit vertrouwen, kunnen we toch heel verschillend doen, ook in verschillende situaties.</p>	 <p>De witte pet is de pet van vertrouwen en jezelf zijn. Samen met de gele, rode en zwarte pet zie je dan...</p>
<p>Je kunt jezelf zijn in combinatie met de blauwe pet. De blauwe pet staat voor kracht. Dan reageer je op een prettig stoere manier. Je durft ruimte in te nemen. Je vertoont leiderschapsgedrag. Je geeft je grenzen aan. Je maakt plannetjes, toont initiatief. Zolang naast de blauwe pet ook de witte pet van het vertrouwen aanwezig is, is het gedrag prettig voor jezelf en de ander.</p> <p>Ouders en leerkrachten laten met de witblauwe pet positief leiderschap zien. Ze durven grenzen</p>	 <p>Wit en blauw</p> <ul style="list-style-type: none"> • vertrouwen • duidelijk • doorzetter • leiderschap

<p>te stellen en duidelijk te zijn vanuit het vertrouwen dat de meeste mensen het goed bedoelen.</p>	
<p>De rode pet in combinatie met de witte pet staat voor humor. Je maakt grapjes die leuk zijn voor iedereen. Je doet optimistisch, vrolijk, relativerend, luchtig, handelt met levensvreugd.</p> <p>Voor ouders en leerkrachten betekent dit dat je humor gebruikt in je opvoeding en speels kunt zijn: je kunt spelen met kinderen en je kunt relativeren. Je toont optimisme en vrolijkheid.</p>	<p>Wit en rood</p> <ul style="list-style-type: none"> • vertrouwen • vrolijk • humor • positief denken
<p>Handelen we met de wit-gele pet, dan geven we ruimte aan de ander. We luisteren, zorgen, tonen interesse, zijn rustig en vriendelijk, bescheiden.</p> <p>Voor ouders en leerkrachten betekent dit dat we betrokkenheid tonen, luisteren naar kinderen en willen weten wat hun behoefte is. We tonen empathie.</p>	<p>Wit en geel</p> <ul style="list-style-type: none"> • vertrouwen • vriendelijk • bescheiden • behulpzaam

Alle kleuren petten hebben hun valkuil wanneer de witte pet van vertrouwen wegvalt. Als we niet meer met vertrouwen naar elkaar of naar onszelf kijken, komen we terecht in wantrouwen. Bij de ene persoon of in de ene situatie uit dit zich in te krachtig gedrag (blauwe pet), bij een ander in te onderdanig angstig gedrag (gele pet) en bij een ander in clownesk meeloopedrag (rode pet).

In klassen waar het vertrouwen wegvalt, ontstaat dit gedrag. De basis van vertrouwen moet dan weer worden teruggezet. Gelukkig blijken de meeste mensen dit graag te willen: we willen ons liever gedragen met witte pet dan zonder. We zijn 'de weg even kwijtgeraakt'.

Het gaat mis als je niet doet als jezelf

Het gaat mis als we niet meer onszelf zijn, dan valt de witte pet weg.
Je doet dan zo:

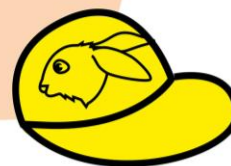
Ik schop, sla, duw, pest.

*Ik maak vervelende grapjes, lach anderen uit
en doe mee met de zwarte pet.*

Ik doe zielig, zeg niks, kijk naar de grond.

In het aanspreken van kinderen gebruiken we pettentaal. Voorbeelden hiervan: “Welke pet heb je nu op? Hoe kun je de witte pet erbij opzetten?” “Ik zie een heleboel witte petten!” “Wil je te vertrouwen zijn? Doe dan als de witte pet.” De pettentaal helpt ons om zonder oordeel het kind op zijn gedrag aan te spreken.

Let op: we koppelen nooit een pet aan een kind. De petten gaan over gedrag, en gedrag kun je veranderen. Een kind doet als een rode pet op een moment, en is de rode pet niet.

In rollenspelen gebruiken we de petten om te oefenen met gedrag.

Smileyposter

Leerlingen

Welk gedrag willen we wel en niet op school? Waar ligt de grens? De smileyposter geeft hier handvatten voor. Wij willen kinderen leren om rekening met elkaar te houden. Let dus een beetje op de gevoelens van de mensen om je heen. Check even of de ander zich nog goed voelt bij jouw gedrag.

Andersom geldt ook: het is jouw verantwoordelijkheid om aan te geven wanneer je je ergens niet prettig bij voelt. De meeste mensen bedoelen het goed, maar het gaat wel eens mis. Je helpt de ander door je grens aan te geven: "Ik vind het vervelend als je ... doet. Wil je dat anders doen?"

Leerkrachten, ouders en directie

De smileyposter is ook van toepassing op de volwassenen rondom de leerlingen.

Wat mogen wij (school en ouders) van elkaar verwachten?

- Als we ons zorgen maken om een kind, dan overleggen we respectvol met de kinderen, ouders en de leerkracht. We geven elkaar feedback. Dat betekent dat we op het schoolplein of via internet niet slecht spreken over een ander: we gaan met die ander in gesprek. Kortom: We spreken met respect over en met elkaar.
- We zoeken een oplossing die goed is voor het kind, de klasgenoten, de ouders en de school.
- Soms bedoelt de ander iets goed, maar ervaar je het vervelend. We geven dan rustig onze grens, zodat de ander rekening met je kan houden.

Afsprakenposter

Als leidraad voor hoe wij op school met elkaar om willen gaan, gebruiken we de volgende vijf uitgangspunten van de Kanjertraining. Op school ziet u deze uitgangspunten op de kanjerafsprakenposters. De kleuren verwijzen naar de petten.

Motor en Benzine: Alles wat aandacht krijgt, groeit

Leerlingen

Met de Kanjertraining leren we dat alles wat aandacht (benzine) krijgt groeit. Vervelend gedrag (motor) blijft doorgaan en krijgt status als kinderen meelachen en erbij staan. We maken kinderen bewust van de benzine die ze (vaak onbedoeld) geven aan gedrag dat niet prettig of storend is. Zo leren kinderen sociale verantwoordelijkheid te nemen en ervoor te kiezen om geen benzine te geven.

In onveilige klassen bekrachtigen kinderen elkaar in negatief, te stoer gedrag. Pas wanneer kinderen leren om geen benzine meer te geven, als de norm verandert, dan valt er geen winst (status, populariteit) meer te behalen met negatief gedrag.

Leerkracht

De leerkracht probeert in de klas benzine (aandacht) te geven aan positief gedrag. De leerkracht spreekt benzinegevers aan: "Geef maar geen benzine". Hierdoor krijgt negatief gedrag minder aandacht (benzine) van de leerkracht.

Ouders

Wat kunnen ouders thuis doen?

Bevraag uw kind eens of het benzine geeft in de klas. Soms klagen kinderen thuis over vervelend gedrag van een klasgenoot. Het komt geregeld voor dat kinderen onbedoeld zelf benzine blijken te geven aan dit gedrag. Dit kan door erom te lachen, door ernaar te kijken maar ook door te klagen ("oohhh, stil nou eens, nouou, hou nou op..."). Dit houdt onbedoeld het gedrag in stand.

Waar geeft u thuis benzine aan? Lacht u om storend gedrag van uw kind, dan zal uw kind hiermee doorgaan. Spreekt u alleen uw kind aan op negatief gedrag, dan zal uw kind daarmee aandacht vragen. Geef daarom veel complimenten en benoem dus gedrag wat u prettig vindt. Dan zal dat gedrag versterkt worden.

Wat doen we als het mis gaat en hoe doen we dat?

Gedoe hoort erbij en is leerzaam

Het is normaal dat kinderen af en toe 'last' hebben van elkaar. Dit gebeurt thuis en op school. Ze willen spelen met hetzelfde speelgoed, ze willen rustig werken terwijl een ander door de klas roept. Ze willen met hetzelfde kind spelen maar niet met elkaar. Kortom: er ontstaat gedoe. Dit zijn voor kinderen allemaal leermomenten. In het volwassen leven moeten wij immers ook leren omgaan met onze behoeftes en die van anderen. We zullen onze grenzen en wensen moeten aangeven.

Hoe leren we kinderen om te gaan met gedoe?

Fase 1: Kind heeft last van een ander

Vuistregel van de Kanjertraining:

Jij zit in een klas met kinderen die te vertrouwen willen zijn. We leren kinderen om rustig aan te geven dat ze ergens last van hebben en te vragen of de ander wil stoppen.

Soms wordt een incident groter doordat kinderen het gedrag van een ander ervaren als pesten, en vervolgens agressief of klagerig reageren (richting klasgenoten, leerkracht, ouders). Klasgenoten, leerkrachten en ouders kunnen dit onbewust versterken, bijvoorbeeld door agressief gedrag goed te keuren (“mep maar terug”), té veel medelijden te tonen of kwaad te spreken over het andere kind.

Tips voor leerkrachten en ouders:

- Ga na een conflict of gedoe geen rechter spelen om dader en slachtoffer te identificeren. Richt je op de toekomst: “Willen jullie het oplossen? Hoe zouden jullie dit de volgende keer anders kunnen doen?”
- Leer kinderen hoe je op een rustige, respectvolle manier zegt dat je last hebt van iemand. De woorden en toon moeten bij het kind zelf passen.
- Leer kinderen te stoppen met hun gedrag als een ander aangeeft er last van te hebben.
- Geef hierin zelf het goede voorbeeld. Hoe doet u als u last heeft van iemand in uw gezin, familie, vriendenkring, buurt? Welke gedragsvoorbeelden krijgen kinderen van u?
- Spreek met respect over andere kinderen, ouders en leerkrachten.
- Bespreek met kinderen het verschil tussen plagen en pesten.
- Leer kinderen de intenties van anderen te interpreteren. Een kind kan iets als een grapje bedoelen, maar een ander kan het als beledigend opvatten. Leer kinderen om te checken hoe de ander het bedoelde.

Fase 2: Het storende gedrag gaat door

Vuistregel van de Kanjertraining: een motor kan niets beginnen, als het geen benzine krijgt. Word dus niet boos, ga niet huilen, ga niet in discussie. Laat de klasgenoot die vervelend doet kletsen, en ga samen met een klasgenoot die je vertrouwt (maatje of buddy) iets anders doen. Als jij niet meer op het vervelende gedrag let, houdt het meestal vanzelf op. Gaat het toch door? Dan stap je naar een volwassene die kan helpen (juf, meester, pleinwacht, ouders).

Vaak blijft het bij een incident, en is er géén sprake van structureel pesten.

Tips voor leerkrachten en ouders:

- Leer kinderen weg te lopen bij vervelend gedrag, en steun te zoeken bij leeftijdsgenoten. Voor sommige kinderen is dit een oefening in zelfbeheersing.
- Geef hierin zelf het goede voorbeeld. Laat u zich bepalen door negatieve personen in uw leven? Of besteedt u energie aan positieve zaken?
- Leer kinderen om hulp te vragen bij een volwassene als vervelend gedrag doorgaat. Bespreek het verschil tussen klikken en om hulp vragen.
- Ook kinderen van wie u het misschien niet verwacht, kunnen doen als een rode of blauwe pet.
- Vraag kinderen of het de bedoeling was om de ander bang, verdrietig, boos te maken of pijn te doen. Laat kinderen zelf nadenken over een oplossing die goed is voor alle betrokkenen.
- Problemen tussen kinderen die zich op school voordoen, worden op school opgelost. School betreft indien nodig de ouders daarbij.
- Spreek, ook als zich problemen voordoen, met respect over andere kinderen, ouders en leerkrachten.

Fase 3: Iemand wordt structureel lastiggevallen vanuit een machtspositie: pesten

Definitie pesten

Wanneer een kind of groepje in een machtsverhouding steeds opnieuw een ander kind blijft lastigvallen (psychisch, verbaal of fysiek), spreken we van pestproblematiek. Bij plagen zijn de kinderen gelijk aan elkaar; er is geen machtsverhouding. De rollen liggen niet vast: de ene keer plaagt de één, de andere keer plaagt de ander. Het gebeurt zonder kwade bedoelingen en is daarom vaak leuk, plezierig en grappig.

Pesten kan heel schadelijk zijn en daarom moeten we samen zorgen dat het snel stopt. Hierbij gaat het om duidelijk begrenzen van ongewenst gedrag (van alle partijen) en het herstellen van het vertrouwen. Omdat ieder pestgeval weer anders is, staan hieronder een aantal vuistregels die wij hanteren.

1. Denk aan alle rollen binnen het pesten.

- a) Wij (het team en de ouders van het kind dat pest) keuren het pestgedrag af en er volgt een consequentie indien het doorgaat. Hierbij wordt pestgedrag omgebogen in positief en betrokken gedrag in de klas.
- b) We leren kinderen verantwoordelijkheid te nemen en een positieve rol te spelen voor elkaar. We leren buitenstaanders (klasgenoten) het pestgedrag niet te bekrachtigen. Kinderen leren een goede vriend te zijn van de pester: help je vriend door hem weg te halen uit het pesten en met hem iets anders te gaan doen (anti-pestposter 2, in het digibordmateriaal). Als omstanders / buitenstaanders niet ingrijpen, stemmen ze impliciet in met pesten.
- c) Kinderen die gepest worden oefenen om duidelijk hun grens aan te geven, geen benzine te geven, erbij weg te gaan en naar een maatje te gaan. Werkt het niet, dan ga je naar het aanwezige gezag.

2. Betrek de context.

- a) Het betrekken van ouders bij de normvorming en het groepsproces is van groot belang, dit versterkt het WIJ-gevoel. Kinderen luisteren in de eerste plaats naar hun ouders. Ouders helpen hun kind door met vertrouwen te spreken over klasgenoten, ouders en de school.
- b) De groepsnorm is van grote invloed op pesten. De groepsnorm moet zijn dat we onze eigen status/populariteit niet versterken op een manier die ten koste gaat van een ander. Deze groepsnorm wordt versterkt door te werken aan het onderling vertrouwen in de groep, zoals beschreven onder Wat doen we preventief en hoe doen we dat? We leggen de focus daarbij op:
 - Wat gaat er goed in de klas?
 - Wat willen we verbeteren in de klas?
 - Welke kwaliteiten waarderen we bij elkaar?

- Wat wordt ons plan?
 - Hoe kunnen we elkaar helpen?
- c) Indien nodig, betrekken wij de wijkagent

3. We (team en ouders) letten op de manier waarop we dit doen. Onze leidraad:
- a) Wij willen dat iedereen zich veilig voelt op school. Er is daarom geen excuus voor wangedrag.
 - b) We delen kinderen niet in in daders en slachtoffers. Pesten is een complex probleem waarbij daders en slachtoffer niet altijd te scheiden zijn en soms een en dezelfde persoon is. Kinderen worden niet in hun kracht gezet door ze te labelen als dader of slachtoffer. De 'dader' wordt dan negatief bekeken (met wantrouwen) en doet dan al snel iets fout in de ogen van anderen. Het 'slachtoffer' wordt dan als zwak bestempeld, en wordt niet aangesproken op zijn of haar (veer)kracht. Hoe dan wel:
 - c) We zoeken een oplossing die goed is voor alle betrokkenen.
 - d) We blijven met respect spreken over en met elkaar.
 - e) Wij (ouders en team) geven hierin het goede voorbeeld.

Wij kunnen ook de handvatten en tips gebruiken van Fase 1 en 2, zoals hierboven omschreven.

De rol van leerkrachten, ouders en directie bij grensoverschrijdend gedrag

Wat is grensoverschrijdend gedrag?

Grensoverschrijdend gedrag kan op verschillende manieren plaatsvinden: verbaal, fysiek, materieel. Het kan bijvoorbeeld gaan om pesten, agressief gedrag, spullen kapot maken of stelen, discriminatie en seksuele toenadering of –intimidatie. Het gedrag kan zowel opzettelijk als onopzettelijk zijn, maar degene die er mee wordt geconfronteerd ervaart het als ongewenst en onaangenaam.

Elke situatie van grensoverschrijdend gedrag staat op zichzelf, en is situationeel/ contextueel en vraagt een eigen afweging en aanpak. Wat bij het ene kind goed werkt, werkt bij het andere kind averechts. Toch zijn er wel wat vuistregels te creëren.

Een school is een plek om te leren, daar moet het dus veilig zijn. Binnen de school moet de nadruk liggen op vertrouwen, maar dat kan alleen bestaan als er helder en duidelijk gezag is. De smileyposter geeft hiervoor een duidelijk kader: het moet goed zijn voor jou en de ander. We willen het vaak wel goed doen, maar het gaat soms wel eens mis.

Fysieke veiligheid in gevaar?

Als een kind of ouder grensoverschrijdend gedrag vertoont, is het eerste wat van belang is: Is de fysieke veiligheid in het geding van de leerkracht, het kind of de omstanders?

Voorbeelden zijn: schaar gooien door de klas, met een mes dreigen, agressie, dreigen met een waakhond loslaten etc.

In dat geval gaan we niet eerst begrijpen en rustig in gesprek, het is dan een kwestie van handelen en

grenzen stellen. Veiligheid staat voorop. Een optie zou dan kunnen zijn dat de leerkracht met de hele klas de ruimte verlaat. De leerkracht stuurt een andere volwassene naar het kind toe om het kind tegen zichzelf te beschermen.

Het heeft altijd de voorkeur om van kinderen af te blijven als leerkracht. Indien er echter geen alternatief is, is het ook de plicht om in te grijpen om gevaar te voorkomen. Dus vechtende kinderen uit elkaar halen nadat je duidelijk hebt gezegd: Uit elkaar nu!

Bij fysieke onveiligheid is er een nagesprek met de ouders van de leerling. Daarbij gaan we op zoek naar is hier sprake van onwil of onmacht? In beide gevallen verwachten we echter dat ouders het gedrag ondubbelzinnig afkeuren. Doen ouders dit niet, dan gaat deze leerling naar een andere klas tot de rust, veiligheid en het vertrouwen binnen de klas voldoende is hersteld. Zijn er aanwijzingen dat de leerling het gedrag in die klas ook zal laten zien, dan komen we in een situatie van schorsen c.q. verwijderen binnen de grenzen van de leerplichtwet. Hieronder wordt dit stap voor stap uitgelegd.

Onmacht versus onwil

De Kanjertraining heeft als uitgangspunt dat kinderen zich niet willen misdragen, maar het gaat wel eens mis. Dat is niet erg, daar leren ze van. Toch zijn er soms kinderen die zich wel willen misdragen. We maken dan ook een onderscheid tussen onmacht en onwil in de aanpak van grensoverschrijdend gedrag. In de bijlage Stappenplan Grensoverschrijdend gedrag is stapsgewijs weergegeven hoe te reageren in beide gevallen.

Bij sommige kinderen is het moeilijk uit te maken of er sprake is van onmacht/onvermogen/beperking of onwil. De Kanjertraining is van mening dat hier een 'streng' onderscheid in moet worden gemaakt. Dit onderscheid zit door de hele Kanjertraining heen.

Onmacht

Kinderen die zich misdragen, maar dat niet willen, worden ondersteund en geleerd hoe zij zichzelf kunnen beheersen. Dat vindt plaats in samenwerking met de ouder(s) van deze leerling. Het kan zijn dat een kind het moeilijk heeft met zichzelf of met de omstandigheden waarin het verkeert. Maar desondanks probeert het kind er iets van te maken. Zo zijn er kinderen met onvermogen zoals autisme, ADHD, moeilijke (gezins)omstandigheden of andersoortige beperkingen die ondanks hun onvermogen er alles aan doen om zich aanvaardbaar te gedragen. Dat het misgaat is niet erg. Het zijn leermomenten.

Wat helpt is:

- Met ouders en kinderen moet worden besproken dat onvermogen, beperkingen en omstandigheden geen vrijbrief zijn voor wangedrag. Ook dit kind moet leren zich fatsoenlijk te gedragen zodat klasgenoten zich veilig voelen. Wanneer ouders tegen hun kind blijven zeggen dat hij/zij er niks aan kan doen, dan krijgt het kind een vrijbrief om zich te misdragen. De inzet, de motivatie, de urgentie is nodig om het kind ander gedrag te leren.
- Een groot deel van kinderen met gedragsproblemen (75%) heeft moeite met het begrijpen van taal. Dit wordt vaak over het hoofd gezien. Pas je taalgebruik dus aan.
- Ouders en leerkrachten geven (op een rustig moment) inzicht in de gevolgen van het gedrag van het kind: "Als je zo doet, gebeurt er dit (kinderen willen niet meer met je omgaan/ kinderen worden bang van jou/we kunnen niet werken in de klas, dus je moet uit de klas".

Hierdoor raken kinderen gemotiveerd om anders te reageren. Het reguleren van emoties begint bij de motivatie.

- Ouders en leerkrachten stellen helpende vragen: “Wil jij je zo gedragen? Wil jij dat ik/wij jou zien als...? Hoe ga je het de volgende keer doen? Hoe herstel je de emotionele en/of materiële schade? Kunnen we op deze manier weer verder met elkaar?”
- We geven duidelijke instructie welk gedrag we wel van het kind willen zien. Dus niet wat niet, maar vooral wat wel.
- Kind uit omgeving halen, soms juist bij leerkracht houden.
- Omstanders wegsturen.
- Kind voorbereiden op nieuwe situaties voordat de hele klas instructie krijgt.
- Coachingsgerichte benadering: voordoen is nadoen, “je bent de moeite waard maar dit gedrag kan niet”, op zoek gaan naar de oorzaken/triggers, alternatieven bedenken en oefenen hoe je anders zou kunnen reageren
- Leerkracht en ouders vullen de vragenlijst in het Kanjer Volg- en adviessysteem (KanVAS) in. Samen met ouders kunnen we adviezen selecteren die uit het KanVAS komen en een plan van aanpak maken.
- Individuele kinderen die sociaal vastlopen kunnen met hun ouders een ouder-kind training volgen. Ouders kunnen hiervoor kijken op www.kanjertraining.nl. Of ze kunnen worden doorverwezen naar specialistische hulp indien nodig.

Onwil

Heeft een kind de opvatting dat het zich niet fatsoenlijk wil gedragen en met niemand rekening wil houden, dan reageert de school grensstellend. Ouders worden betrokken bij het feit dat hun kind het verlangen heeft zich te willen misdragen. De mentaliteit van een kind is immers de verantwoordelijkheid van de ouders. Het is cruciaal nu in het gesprek met de ouders expliciet te vragen:

- Keurt u als ouder dit gedrag goed? Wilt u dat uw kind morgen weer zo reageert?

Als ouders reageren vanuit “nee, maar...”, waarin er een opsomming van redenen voor het gedrag komt, zal verwezen worden naar de Smileyposter, met de vraag of het de bedoeling is dat hun kind andere kinderen lastigvalt. De meeste ouders willen dit niet.

De neiging ontstaat soms om alle omstandigheden rondom het kind te gaan aanpassen (beter toezicht, andere kinderen en de leerkracht moeten anders doen). Wanneer het echter om onwil gaat, kan de omgeving helemaal worden aangepast, maar wil het kind zich nog steeds niet fatsoenlijk gedragen. Vandaar deze bovenstaande vraag aan de ouders: Keurt u dit gedrag goed?

Als ouders daarop aangeven dat ze het gedrag afkeuren, dan moeten ouders dat duidelijk tegen hun kind zeggen.

School heeft de steun van ouders nodig om hun kind bij te sturen. In de praktijk blijkt:

- Kinderen die handelen uit onvermogen, zijn goed te corrigeren als hun ouders goed samenwerken met de leerkrachten.

- Kinderen die handelen uit onvermogen zijn moeilijk te corrigeren als hun ouders dat onvermogen als excuus voor vertoond wangedrag gebruiken.
- Kinderen die zich willen misdragen zijn snel te corrigeren (omdat er geen onvermogen meespeelt) als ouders op dezelfde lijn zitten als de school.
- Kinderen die zich willen misdragen, zijn niet te corrigeren als ouders het een probleem van school vinden.

“Mijn kind mag slaan”

Wat als ouders een andere opvatting hebben over gedrag dan de school? Ouders vinden dat hun kind het recht heeft om agressief voor zichzelf op te komen. Het kind mag zich onfatsoenlijk gedragen ten koste van andere kinderen, leerkrachten, ouders of de school. Kortom, de rode kant van de smileyposter wordt goedgekeurd door de ouders.

De ouder wordt nu doorverwezen naar de directie. Deze maakt duidelijk:

- We hebben alle respect voor de regels die u thuis hanteert, daar bent u immers de baas
- Op school hebben wij aanvullende regels, deze bepalen wij.
- Indien u kiest voor onze school, moet u tegen uw kind zeggen dat hij zich op school aan de schoolregels moet houden.
- Wilt u ons helpen? Als alle kinderen voor zichzelf opkomen op de manier die u wenst, dan kan ik de veiligheid niet garanderen op school. Dat is mijn taak als directie.
- Als u niet wilt dat uw kind zich aan de schoolregels houdt, is er geen plek meer op deze school en moet u zoeken naar een school die beter aansluit bij uw wensen.

Tot die tijd wordt er een passende oplossing gezocht die recht doet aan de situatie. Het bestuur moet hierover geïnformeerd worden, zodat school rugdekking heeft.

Bijvoorbeeld:

- Contract opstellen met duidelijke afspraken
- Het kind wordt een of twee klassen hoger of lager geplaatst, in een “oefenklas”
- Het kind is slechts een beperkt aantal uren op school
- Feedbackoefeningen doen
- Consequenties bedenken wanneer leerling het leren belemmert. Bijv. kind wordt opgehaald door ouders als het zich misdraagt. School is immers een leerinstelling en geen opvang.
- Schorsing binnen de grenzen van de leerplichtwet
- Plaatsing op een andere school

Protocol schorsing en verwijdering stichting LiemersNovum

De regels voor schorsing en verwijdering zijn vastgelegd in de Wet op het Primair Onderwijs (WPO). Voor onze school kunnen we kort de volgende opmerkingen maken:

Schorsing

In samenspraak met Stichting LiemersNovum kan de directie overgaan tot het schorsen van een leerling voor een beperkte periode. In deze periode moet een gesprek plaatsvinden tussen directie en ouders, eventueel tezamen met de leerling, om duidelijke afspraken te maken om herhaling te voorkomen. We moeten dan denken aan ernstig wangedrag van de leerling, waardoor de rust en veiligheid op school in ernstige mate verstoord raken.

Verwijdering

Stichting LiemersNovum (<https://www.liemersnovum.nl/voor-ouders/schorsing-en-verwijdering/>) beslist over verwijdering van een leerling, en doet dit na directie, groepsleerkracht (en) en ouders te hebben gehoord. Ook hier moeten we denken aan (herhaald) wangedrag van de leerling, zodanig dat de rust en veiligheid op school hierdoor ernstig verstoord raken. Bij schorsing en verwijdering gaan de scholen altijd in overleg met de leerplichtambtenaar van desbetreffende gemeente.

Hoe volgen wij uw kind op het gebied van sociale competentie?

Wij zien uw kind dagelijks. Dit zorgt ervoor dat we uw kind in allerlei verschillende situaties meemaken. Hoe gedraagt uw kind zich ten opzichte van medeleerlingen, ten opzichte van de leerkracht en hoe ziet het zichzelf? Wij zien uw kind zelfstandig werken, overleggen, samenwerken, samen spelen, omgaan met leeftijdsgenoten en omgaan met volwassenen. Hierdoor krijgen wij een breedbeeld van de sociale vaardigheden van uw kind.

Om de kinderen te helpen bij de sociaal-emotionele ontwikkeling is het van belang hen te volgen en hun behoeftes in kaart te brengen. Dit doen wij door middel van het inzetten van de Kanjermethode voor het vergroten van de sociale vaardigheden. Wij gebruiken het leerlingvolgsysteem dat hieraan gekoppeld is en laten de analyses hiervan terugkomen in de groepsbesprekingen. Indien gewenst kunnen we ook een sociogram afnemen in de groep, om zo een nog beter beeld te krijgen van de onderlinge relaties in de groep.

Incidentenregistratie

Wanneer er op regelmatige basis “gedrags” problemen voorkomen. In de klas of daarbuiten, dan wordt dit geregistreerd in het dossier van de leerling in Parnassys. Namen van andere kinderen worden daarbij niet genoemd (indien echt nodig dan alleen een voorletter). Grensoverschrijdend gedrag van grotere omvang, wordt altijd gemeld bij en besproken met de ouders. Wanneer er “structurele” problemen zijn worden de intern begeleider en directie ingeschakeld.

Overdracht nieuwe schooljaar

Voor het begin van een nieuw schooljaar vindt de zogenaamde warme overdracht plaats. Dit houdt in dat de vorige leerkracht alle leerlingen bespreekt met de nieuwe leerkracht. Bij het overdrachtsgesprek komen ook de sociale competenties aan bod.

KanVas: ons leerlingvolgsysteem

Kanvas is ons leerlingvolgsysteem om de sociaal-emotionele ontwikkeling van de leerlingen inzichtelijk te maken. Via dit systeem krijgen wij als leerkrachten een goed beeld hoe een leerling zich voelt en of hij/ zij zich veilig in de klas voelt. Wij meten dit door middel van een aantal vragenlijsten:

- Leerling vragenlijst
- Sociale veiligheidslijst
- Sociogram
- Docentenlijst
- Eventueel: een ouder vragenlijst

Kanvas is Cotan gecertificeerd en door de onderwijsinspectie erkend om als systeem gebruikt te worden om de sociale opbrengsten bij kinderen te meten.

Leerling vragenlijst

Deze vragenlijst wordt ingevuld door de leerlingen vanaf groep 5. De leerlingvragenlijst meet hoe leerlingen hun eigen sociaal functioneren in de klas ervaren. Hierbij wordt een onderscheid gemaakt in externaliserend gedrag, pro-sociaal gedrag, internaliserende (depressieve) gevoelens en de intentie om negatief gedrag te laten zien. De leerlingvragenlijst heeft nadrukkelijk niet tot doel voorspellingen te doen over de ontwikkeling van stoornissen of uitspraken te doen over toekomstig sociaal functioneren van een leerling. De leerlingvragenlijst heeft dus niet als doel een diagnose te stellen. Daartoe is de vragenlijst niet ontwikkeld en niet geschikt. De vragenlijst geeft wel een heldere vingerwijzing in welke richting het gedrag en de beleving van een leerling zich lijkt te ontwikkelen. De vragenlijst is daarmee een hulpmiddel voor de leerkracht om een scherpere kijk te krijgen op het gedrag, de gevoelens en intenties van leerlingen.

Sociale veiligheidsvragenlijst

Deze vragenlijst wordt ingevuld door de leerlingen vanaf groep 5. Deze lijst is een meetinstrument dat een actueel en representatief beeld geeft van de veiligheidsbeleving van de leerlingen. Voor de Sociale Veiligheidslijst van Stichting Kanjertraining is uit onderzoek gebleken dat deze betrouwbaar en valide is. De volgende aspecten worden gemeten in deze lijst:

- Het vóórkomen van incidenten op school. Dit is de aantasting van sociale veiligheid (pesten etc.), psychische veiligheid (bedreigen etc.) en fysieke veiligheid (schoppen etc.).
- Veiligheidsbeleving van leerlingen (Ik voel me veilig op school/op het plein etc.)
- Welbevinden van leerlingen (Hoe prettig voel je je tussen je klasgenoten?)
- Leerkracht treedt op (Vinden leerlingen dat de leerkracht goed optreedt?)
- Angst voor incidenten

Sociogram

Deze vragenlijst wordt ingevuld waar nodig en wenselijk. Het sociogram heeft als doel om inzicht te krijgen in de onderlinge relaties van de leerlingen. Gaan ze graag met elkaar om? Zijn vriendschappen wederzijds? Met behulp van het sociogram kunnen wij zien hoe leerlingen ervaren worden binnen de groep, en hoe zij klasgenoten ervaren. Wij kunnen inzien welke leerlingen positieve, neutrale en negatieve relaties met elkaar hebben. Ook krijgen wij op deze manier de leerlingen in beeld die niet geliefd zijn in de groep en bij wie de relaties onderling anders worden ervaren (conflict).

Docentvragenlijst

Deze vragenlijst wordt door iedere leerkracht van groep 1 t/m groep 8, twee keer per jaar, individueel ingevuld. Na het beantwoorden van een 12-tal vragen, krijgen de leerkrachten een overzicht van gedragingen van leerlingen zoals de leerkracht die ervaart. Het systeem geeft bovendien aan wat mogelijke oorzaken zijn van het gedrag van de leerling; wat zijn de symptomen van het gedrag en wat is raadzaam om te doen? Wat dit laatste betreft, wordt een reeks van adviezen voorgesteld waaruit de leerkracht in samenspraak met de ouders van de leerling een plan van aanpak kan samenstellen.

Oudervragenlijst

Ons leerlingvolgsysteem heeft een oudervragenlijst. Deze kan worden ingezet wanneer een leerling bij de leerkracht opvallend scoort. De oudervragenlijst wordt ingevuld door de ouders om te kijken of het gedrag van de leerling door ouders en de leerkracht als hetzelfde wordt ervaren. Op deze manier zorgen wij er met elkaar voor dat we op één lijn komen en wordt samen gezocht naar een passende oplossing.

Anti-pest beleid

Pesten is een wezenlijk probleem. Pestgedrag kan voorkomen bij mensen van alle leeftijden en in alle bevolkingsgroepen. Pesten komt op iedere school wel eens voor. Pesten kan (langdurige) gevolgen hebben voor de verdere ontwikkeling van het slachtoffer. Het is een probleem dat wij op IKC Het Veer serieus nemen. De definitie van pesten op school luidt als volgt:

“Pesten is het systematisch uitoefenen van psychische en/of fysieke mishandeling door een leerling of een groep leerlingen van één of meer medeleerling(en), die niet (meer) in staat is/ zijn zichzelf te verdedigen.”

Met deze definitie is het verschil tussen pesten en plagen duidelijk aangegeven. Bij plagen is sprake van incidenten. Pesten gebeurt systematisch.

Als er een pestprobleem wordt gesignaleerd treedt het pestprotocol zoals hierna besproken in werking, echter van groter belang vinden wij het voorkomen van pestgedrag. Alle te noemen interventies op het gebied van sociaal emotionele ontwikkeling dragen op een preventieve manier ertoe bij dat er op IKC Het Veer een veilig pedagogisch klimaat heerst waarin kinderen mogen zijn wie ze zijn. Mocht er, ondanks bovenstaande preventieve maatregelen, pestgedrag worden gesignaleerd, dan kan er een beroep worden gedaan op de vertrouwenspersonen en/ of de Kanjercoördinatoren. Bij een melding van pestgedrag wordt altijd het pestprotocol opgestart.

Vertrouwenspersoon

Veruit de meeste signalen zullen in onderling overleg tussen ouders, leerlingen, leerkrachten en schoolleiding op een juiste wijze kunnen worden afgehandeld. Het is wenselijk dat men een probleem eerst bespreekt met de eigen leerkracht. Als dit niet mogelijk is of onvoldoende oplossing heeft gegeven, is een gesprek met de directie bij voorkeur de volgende stap. Als dat echter niet mogelijk is of indien de afhandeling niet naar tevredenheid heeft plaatsgevonden, kan men een beroep doen op de interne vertrouwenspersoon. De interne vertrouwenspersoon is op de hoogte van de mogelijke stappen die ondernomen kunnen worden om te ondersteunen bij het zoeken naar een oplossing.

De interne vertrouwenspersoon van de school is:

Agnes Kuipers, werkdagen di/wo/do

agnes.kuipers@liemersnovum.nl

Kanjercoördinatoren

De taken van de kanjer coördinatoren zoals aangegeven door het ministerie van OCW:

- Fungeren als aanspreekpunt voor leerlingen, ouders en medewerkers in het kader van het antipestbeleid.
- Een actieve bijdrage leveren aan een sociaal veilig schoolklimaat door het geven van voorlichting en het organiseren van preventieve activiteiten.
- Fungeren als gesprekspartner en beleidsadviseur op het gebied van sociale veiligheid.
- Coördinatie van anti-pestbeleid van de school.

De Kanjercoördinatoren van de school zijn:

Harriet Niehof, werkdagen ma/vr

harriet.niehof@liemersnovum.nl

Annelies van Bokhorst, werkdagen wo/do/vr

annelies.vanbokhorst@liemersnovum.nl

Bijlage 1

Stappenplan grensoverschrijdend gedrag

1. De leerkracht benoemt het grensoverschrijdende gedrag:
"Ik zie dat...", "Ik hoor dat...."

En wat het met hem/haar/de klas doet (gevoel):
"Ik merk dat het ...", "Ik heb last van...", "Ik vind het storend dat..."

2. De leerkracht vraagt naar de bedoeling van dit gedrag:
"Is het je bedoeling om...?" of "Wil je echt ...?"

Nee -> "Fijn dat dacht ik al, stop er dan maar mee"
"Hoe ga je het de volgende keer anders doen?"
"Wat spreken we af?"

Ja -> "Meen je dat?"
"Blijf je hiermee doorgaan?"
VERBAZING TONEN

Bij **Ja**:

3. De leerkracht stapt over naar leiderstaal:
 - "Kijk me aan", Ik wil dat je nu...", "Stoppen nu", "Hier geven...(materiaal)"
 - "Je hebt nu de keus...."

Je luistert naar mij

Consequentie

Bijvoorbeeld:

- Dicht bij de leerkracht laten zitten
- "Ik spreek je straks.. (na schooltijd/pauze)"
- Afkoelplek
- Uit de klas (eventueel hulp van collega/directie)
- Ouders bellen

4. In beide keuzes zal de leerkracht buiten lestijd een gesprek voeren met het kind.

De leerkracht vraagt nogmaals naar de **BEDOELING**:

- "Was het jouw bedoeling om ...?"
- "Ben je van plan om hiermee door te gaan?"

Onmacht

Nee, ik wil stoppen:

- Afspraken/plan maken
- Eventueel goedmaken/herstellen
- Ouders worden geïnformeerd

Onwil

Ja, ik wil doorgaan:

- Ouders worden gebeld voor een gesprek op school
- Kind uit de klas

Gesprek met ouders:
Keuren ouders het gedrag goed?

Nee

Hulp aanbieden
Passende plek indien nodig
Samen plan van aanpak maken
2 klassen hoger/lager
Kind dichtbij leerkracht

Nee, maar

Smileyposter
'Er is geen excuus voor wangedrag'
'Wilt u dat uw kind...?'

Ja

Grenzen school aangeven (Smileyposter)
Kind voorlopig uit de klas, bedenktijd ouders
Is dit de juiste school voor u?
Schorsen
Gedrag verandert niet? Vervangende school

Bijlage 2

Stappenplan gedrag

Duidelijkheid creëren voor leerling, ouders en school als het gaat om strafmaat grensoverschrijdend gedrag.

- Klassenafspraken: Een leerling wordt 2x gewaarschuwd. Na de 3^e keer gaat de leerling naar andere leerkracht waar hij/zij de rest van de dag werkt.
Dit is voor de rust van de klas het beste en voor de leerling in kwestie geeft dit uiteindelijk ook meer rust.
- Als de leerling door wat voor reden boosheid voelt aankomen dan mag hij een rustig plekje in de school zoeken. De afspraak is dat hij aangeeft dat hij ruimte nodig heeft en dat hij verteld waar hij heen gaat. Tijdens de gym betekent dit dat hij op de bank gaat zitten. Hij mag dus niet naar de kleedkamer. Het zicht is dan weg voor de leerkracht. Na een kwartier zal de leerkracht altijd contact zoeken met de leerling om te kijken hoe het is en of hij weer mee kan doen in de les.
- Bij externaliserend (grensoverschrijdend)gedrag van de leerling waarbij de leerkracht geen contact meer kan maken worden ouders gebeld en wordt de leerling opgehaald. Als dit gedrag ook naar de leerkracht is gericht (brutaal, schelden etc.) dan betekent dat dat de leerling op de eerste dag dat hij weer op school is start bij een andere leerkracht tot in ieder geval 10.00 uur. De eigen groepsleerkracht zal daarna bekijken of hij weer in de groep kan aansluiten.
Bij dit gedrag is de veiligheid van de groep en de leerkracht in gevaar en daarom moet er afstand gecreëerd worden om weer rust te krijgen in de groep. Ook andere kinderen moeten zien dat door afstand te creëren er weer rust kan ontstaan en er een 'nieuwe' start gemaakt kan worden.
- Bij externaliserend (grensoverschrijdend) gedrag waarbij ook fysiek geweld wordt gebruikt zullen ouders gebeld worden om hem op te halen en zal er tot schorsing worden overgegaan. Onder fysiek geweld verstaan we: Het aanraken van een medeleerling en/of leerkracht en het gooien van meubilair in de klas.
Als er tot schorsing zal worden overgegaan zal hier een melding van worden gemaakt bij de leerplichtconsulent en het samenwerkingsverband.

Naast bovenstaande is het vooral heel belangrijk dat de leerling ook te horen krijgt als het goed gaat. Hierdoor zal hij meer het besef krijgen dat positief gedrag beloont wordt en negatief gedrag een consequentie heeft.